

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Teoretický rozbor krize eurozóny:

pohled z jihu a severu

Jürgen Kögler

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Studijní obor – evropská studia

Bakalářská práce

Teoretický rozbor krize eurozóny:

pohled z jihu a severu

Jürgen Kögler

Vedoucí práce:

prof. Ing. Petr Drulák, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat prof. Ing. Petru Drulákovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za všechny cenné připomínky a za čas, který mi věnoval. Zvláště pak děkuji všem blízkým, kteří mě při studiu podporují.

Obsah

Seznam zkratk

Úvod.....	1
1. Teoretická část.....	5
1.1 Liberálně mezivládní přístup.....	5
1.2 Sociální konstruktivismus.....	15
2. Empirická část.....	21
2.1 Rozbor krize eurozóny- definice a <i>cui bono?</i>	21
2.2 Sociální-konstruktivistivismus – pohled z Německa a Itálie.....	27
2.3 Liberálně mezivládní přístup – pohled z Německa a Itálie.....	35
2.4 Diskuze.....	39
Závěr.....	41
Seznam použitých zdrojů.....	44
Resumé.....	49

Seznam zkratek

ČS – členské státy

EA – euro area

ECB – Evropská centrální banka

ESM – Evropský stabilizační mechanismus

EU – Evropská unie

EZ – eurozóna

IPE – International Political Economy – mezinárodní politická ekonomie

LI – Liberal intergovernmentalism – liberální mezivládní přístup

MV – mezinárodní vztahy

Troika – souhrn tří věřitelů: ECB, Evropská komise, Mezinárodní měnový fond

Úvod

Výzkumná otázka a teorie

Tématem mé bakalářské práce je teoretický rozbor krize eurozóny. Práce se bude zabývat teoretickým rozbohem krize s přihlédnutím na její politickou dimenzi. K vybadání a zúžení tématu mi bude sloužit následující výzkumná otázka: *Proč a z jakých pozic se odlišují postoje Itálie a Německa ke krizi eurozóny?*

Cílem práce je tedy teoreticky analyzovat problematiku krize eurozóny skrze vytyčené teoretické koncepty zabývající se euro krizí. Domnívám se, že krizi je obecně složité vystihnout, proto se tato práce pokusí o nabídnutí několika definic, které by krizi měly dobře charakterizovat. Proto je dílčím cílem práce nabídnutí relevantních definic krize eurozóny vyplývajících z mého výzkumu. Práce by tak měla poskytnout hlubší analýzu nastolené problematiky, a tím zajít pod povrch novinových článků.

K výzkumu nastolených otázek pomohou teorie evropské integrace a další teoretické koncepty zabývající se krizí eurozóny. První teorií, jejímž obsahem se budu zabývat a zkoumat výzkumnou otázku, je sociální konstruktivismus, tedy s přihlédnutím na socio-ekonomický aspekt pozic Itálie a Německa o ekonomickém uspořádání. Tento přístup nám pomůže odůvodnit nemateriální perspektivu. Druhou teorií bude liberálně mezivládní přístup (liberal intergovernmentalism, LI), který zase akcentuje materiální stránku krize.

Díky výzkumné otázce se práce bude zaměřovat na problém divergentních postojů Itálie a Německa ke krizi eurozóny, a zvláště pak proč tyto pozice zastávají. Bude se soustředit na socio-kulturní a materiální aspekt pozic těchto členských států (ČS) eurozóny (EZ), abychom lépe dokázali pochopit pozadí jejich finálních rozhodnutí. Zvláště se bude zabývat horkou fází krize mezi lety 2009–2013.

Shrnutí literatury

Rád bych v krátkosti shrnul seznam použité literatury v této bakalářské práci. Co se týče teoretické části, tak v kapitole věnované liberálně mezivládnímu přístupu budu vycházet převážně z Moravcsikových textů, které jsou primárním zdrojem této teorie (viz Moravcsik, Schimmelfennig 2019; Moravcsik 1993; Moravcsik 2018; Schimmelfennig 2015) a v části o sociálním konstruktivismu se též budu snažit vycházet ze základních zdrojů (viz Risse 2019; Hurd 2008; Risse 2014). Abych dosáhl lepšího porozumění teorií a abych mohl využít některé české překlady pojmů, tak budu využívat i české zdroje shrnující obecný charakter teorií (viz Kratochvíl 2008 či Císař 2002). V empirické části budu čerpat jak z monografií, které kriticky shrnují problematiku, průběh, strukturu a možné následky krize eurozóny (viz například Stiglitz 2017; Marsh 2013 či Blyth 2013), tak z odborných článků, které se detailněji zabývají národními pozicemi členských zemí a rozdílem v názorech severní a jižní skupiny členských států (viz Hien 2020a; Hien 2020b; Hien 2019; Schimmelfennig 2015; Biermann et al. 2019; Schimmelfennig 2018), čímž mi pomohou odpovědět na položenou výzkumnou otázku.

Úvod do problematiky

Jedním z nejpálčivějších strukturálních problémů soudobé integrované Evropy, která bobtná pod povrchem současných nastolených témat, je krize eurozóny a s tím spojená krize makroekonomická. (Marsh 2013; Moravcsik 2017; Stiglitz 2017). Dramatičnost krize můžeme vidět skrze pohledy některých autorů: *„Bezpochyby je tato krize nejdramatičtější krizí od vzniku EU, s potenciálem otevřít trvalé trhliny mezi jejími ČS.“* (Hall 2012:370). *„Krize eurozóny je nejhlubší krizí evropské integrace.“* (Schimmelfennig 2015:177). EU je *„...v existenční krizi.“* (van Apeldoorn, Horn 2019:196).

Místo slibovaného sblížení, jež bylo hlavním politickým motivátorem vzniku, rozdělila nová společná Měnová unie Evropu na státy severu

(věřitelů) a jihu (dlužníků)– respektive na státy centra a periferie. Tedy na začátku myšlenka konvergence (jak hospodářské, tak myšlenkové) vedla přesně k opačnému – k divergenci. To například jasně ukazuje dichotomie Německa a Itálie, jež jsou v tomto ohledu součástí protilehlých táborů. I když ekonomové poukazují na možná východiska (viz například Stiglitz 2017), reálné řešení se zatím zdá být v politickém nedohlednu. Zde je třeba podotknout, že někteří ekonomové mají pozitivnější nahlížení na danou problematiku, i když vesměs také velice kritickou (viz Toporowski 2015).

Odůvodnění výběru tématu

K výběru tohoto tématu mě vedlo několik argumentů. Za první literatura se shoduje na tom, že je eurozóna od začátku systematicky špatně navržena (viz Stiglitz 2017; Blyth 2013). Vznik eurozóny a eura obecně byl politicky motivovaný projekt, ale čistě ekonomického charakteru. Za druhé mne zaujal rozdíl mezi veřejným konvenčním diskurzem a odbornou literaturou na toto téma. Domnívám se, že se oba pohledy od sebe výrazně odlišují a nabízí zcela jiné důvody vzniku krize, proto mne zkoumaný obsah upoutal. A za třetí mě zaujal fakt, že téma eurozóny – i patrně kvůli jeho obecné horší srozumitelnosti – zapadá na úplný okraj viditelnosti (myšleno například v konvenčních sdělovacích prostředcích).¹ Dále mne tato problematika zajímá z toho hlediska, že se Česká republika při vstupu do Evropské unie (EU) zavázala k přijetí eura, ale fakticky se vede od počátku vstupu politická debata výhod a nevýhod společné měny (více k debatě zde: Bod et al. 2021; Toporowski 2015) a teoretický vstup se, dovoluji říct, nebere úplně vážně.

Zajímavé je i z hlediska strukturálního. Země, které si vytvořily měnovou unii a dobrovolně vstoupily do systému eura, si již nevytvořily zadní

---

¹ To zapadá do situace, kdy v Evropě od začátku krize eurozóny cca. od roku 2010 máme hned několik dalších velice viditelných krizí, například krizi migrační, brexit, krizi pandemie Covid-19 a teď válku na Ukrajině.

vrátka pro případ nouze, jak ze společné měny teoreticky odejít bez větších drastických následků na jednotlivý členský stát a jeho ekonomiku. V tuto chvíli se možnost odejití ze systému eura zdá být nemožná. V případě exitu například Itálie by hrozil prvně masivní odliv soukromého kapitálu a poté státní bankrot (Bastasin 2019). V případě severních států by pak nehrozily tak ničující krátkodobé otřesy, ale následovala by dlouhodobá recese (viz Schimmelfennig 2018:1583).

Struktura práce

Práce bude rozdělena na dvě hlavní části, a to na teoretickou a empirickou část. V teoretické části představím teoretické zázemí práce. Tím jsou zmíněné dvě teorie – liberálně mezivládní přístup a sociální konstruktivismus. Tato kapitola, tak bude sloužit jako teoretické podhoubí pro část empirickou, kde si rozebereme základní koncepty teorií evropské integrace s důrazem na zkoumanou otázku.

Empirická část pak bude rozdělena na tři hlavní podkapitoly, a to na: za první (1) stručný úvod do děje a definice krize eurozóny. A dále na druhou (2) a třetí (3) část, jejichž cílem bude aplikace teorií skrze výzkumnou otázku – v první řadě sociálního konstruktivismu (představy o ekonomickém uspořádání) a v druhé řadě pak liberálně mezivládního přístupu. Závěrem práce zhodnotím, jestli jsem došel k odpovědi na mou výzkumnou otázku a k jaké odpovědi jsem došel.

1. Teoretická část

V této části práce představím liberálně mezivládní přístup a sociální konstruktivismus. Obě tyto teorie jsou považovány za stále aktuální výzkumné přístupy v rámci teorie evropské integrace (viz Wiener et al., 2019). Liberálně mezivládní přístup bývá sice kritizován, že nedokáže reflektovat ideovou a nemateriální stránku preferencí aktérů, bývá ale považován za základní teorii oproti, které jsou ostatní hypotézy a teorie srovnávány či testovány (Schimmelfennig 2015:178; Naurin 2018:1538–9). Sociální konstruktivismus je jiným pohledem spíše než ucelenou teorií. Vrhá světlo na nemateriální skutečnosti, a proto se domnívám, bude v empirické části dobře doplňovat to, co liberálně mezivládní přístup nedokáže vysvětlit (viz Schimmelfennig 2018:1578–1582).

1.1 Liberálně mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup (z originálu Liberal integovernmentalism, LI) je pravděpodobně nejvlivnější koherentní a systematickou teorií regionální integrace současnosti. Kratochvíl ji například řadí mezi takzvané „Ucelené teorie integrace“ (2008: 32). To znamená, že je teorií, která se snaží odpovědět na otázky integrace komplexně a skrze jasný a vcelku „jednoduchý“ rámec. Liberálně mezivládní přístup má tři fáze: (1) v první fázi dochází k formování preferencí na domácí scéně. (2) Ve druhé fázi přichází na řadu mezistátní vyjednávání a ve třetí fázi (3) se státy shodnou na vytvoření institucí pro zajištění platnosti smluv, jež jsou dosaženy v předchozím vyjednávání. Fáze podrobněji rozeberu níže. Na začátek je třeba si říci, že se s touto teorií typicky spojuje jedno jediné jméno: Andrew Moravcsik. (Kratochvíl 2008: 163, 164; Pollack 2012: 10).

Moravcsik v roce 1993² přichází s kritikou stávajících teorií evropské integrace a přichází s vytvořením alternativy. Kritizuje hlavně tedy neofunkcionalismus. Ten se totiž do velké míry stavěl k Evropskému společenství jako k organizaci *sui generis*, tedy organizaci unikátní, svého druhu. Tento předpoklad Moravcsik popírá a ve stejném článku nastiňuje jeho liberálně mezivládní alternativu k neofunkcionalismu a dalším dosud dominantním teoriím, které právě akcentují, mimo jiné, jedinečnost evropského integračního projektu.

Moravcsik neofunkcionalismus kritizuje, že „...chybně předpovídal dráhu a proces vývoje Evropského společenství.“ (Moravcsik 1993: 475–476). Největší jeho výtku spočívá v centrálním předpokladu neofunkcionalismu, že se evropská integrace stane tzv. „sebeudržující“³, tedy do jisté míry autonomní sama o sobě. To se má stát pomocí *spillover*⁴ efektu, jež je klíčovým funkcionalistickým teoretickým konceptem, skrze který integrace postupuje neustále vpřed a hlouběji (Moravcsik 1993: 474). Logika je taková, že když je integrace v určitém (většinou ekonomickém) sektoru úspěšná, tak tzv. přeteče do dalších témat s tím souvisejících a podobně. Liberální mezivládní přístup toto popírá a říká, že členské státy vstupují do integrace jen v případě, když jim to zvýší celkový užitek– nebo aspoň užitek nesníží nebo tím ČR cílí na minimalizaci ztrát (minimalizaci negativního efektu integrace, a tím zvýšení národního užitku) v krizové situaci.

Dalším ústředním dílem LI, jenž vychází pět let po vydání prvního nastínění liberálně mezivládního přístupu v roce 1993, je Moravcsikova rozsáhlá monografie z roku 1998⁵. Tato kniha má být detailním empirickým spisem, kde se snaží ukázat validitu jeho teorie na případových studiích

---

² Ve svém spisku *Preference a moc v Evropském společenství: Liberálně mezivládní přístup* z orig.: *Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach*. (Moravcsik 1993).

³ Z orig.: self-sustaining (Moravcsik 1993: 474).

⁴ Česky: přelévání.

⁵ Jmenující se *Volba pro Evropu*. Z orig.: Moravcsik, A. (1998). *The choice for Europe*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press.

milníků vývoje evropské integrace (Kratochvíl 2008: 170). Slouží tak jako empirická analýza, kde testuje jeho teorii.

Moravcsik je tedy zakladatelem této liberální teorie evropské integrace a je jejím dominantním autorem do přítomnosti. Proto se tato teorie také skloňuje jako „Moravcsikova „liberálně mezivládní teorie“(…)“ (Pollack 2012:10).

1.1.1 Základní rysy LI

LI je považován za základní přístup, oproti kterému jsou jiné teorie či myšlenky týkající se teorie regionální integrace testovány či srovnávány (Naurin 2018:1538–1539; Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 64; Moravcsik 2018: 1649; Schimmelfennig 2015:178). Systematická a koherentní je proto, že se snaží vysvětlit regionální integraci ve své celistvosti. Předkládá již zmíněné tři fáze a pro každou fázi vlastní teorii. Moravcsik tak nabízí multikauzální integrační teorii,⁶ která odpovídá na otázky typu: jakou roli hrají instituce a státy nebo jaká role spočívá v domácích aktérech v systému regionálního integračního úsilí. Základní otázka LI se zabývá tím, proč jsou vlastně státy ochotny kooperovat a integrovat se. Proč a kdy jsou ochotny převést část svých pravomocí na supra-nacionální instituci? Na tyto podstatné otázky se snaží LI hledat odpovědi a čerpá při tom z několika teoretických základů. Čerpá z teorií mezinárodních vztahů, z mezivládního přístupu, institucionalismu a konečně z liberalismu obecně, kterým se i Moravcsik sám zabývá (viz Moravcsik 2008). Velice důležité koncepty čerpá dále z mezinárodní politické ekonomie.

Moravcsikovu teorii výrazně ovlivňují teorie mezinárodní politické ekonomie, které se stávají jádrem jeho přístupu. Odtud převzal několik konceptů – jako příklad můžeme zmínit *mezinárodní externality*

---

⁶ Tedy přístup, který vytváří pro každou fázi vlastní teorii. Teorie formování preferencí, teorie mezistátního vyjednávání a teorie vytváření institucí.

(international policy externalities) či koncept EU jako mezinárodního režimu pro koordinaci politik (Moravcsik 1993: 480, Císař 2002: 53).

Dalším z charakteristických znaků liberálně mezivládního přístupu je, že se zde nemálo objevují koncepty teorie her – příkladem je *dilema vězňů* či *hra na zbabělce*. Hrou na zbabělce bývá vysvětlována fáze mezistátního vyjednávání mezi ČS eurozóny, kteří (a) požadovaly řešení krize (a tedy distribuce nákladů) europeizovat a těmi (státy severní), kteří (b) požadovaly národní řešení krize (náklady by v ideálním případě měli zůstat vně hranic; Schimmelfennig 2015). Ideálním řešením pro státy (a) by tak byla europeizace a vyřešení dluhového problému na evropské úrovni (při minimalizaci nákladů na národní úrovni), kdežto státy (b) by v ideálním případě preferovaly řešení čistě národní skrze půjčky navázané na striktní strukturální reformy. Oba tábory se tak nacházely v situaci, kdy se chtěly vyhnout nejhoršímu, tj. kolapsu společné měny, ale zároveň maximalizovat svůj užitek.

I když je LI univerzalistická regionální teorie, to znamená, že se nevztahuje jen na integraci evropskou, její největší přínos právě spočívá ve studiu evropské integrace a konkrétně Evropské unie. LI nestuduje příklad EU jako případ *sui generis*, ale naopak se snaží nabídnout obecnou univerzalistickou regionálně integrační teorii (Moravcsik 1993:474). (Císař 2002:52). Tento přístup se pak v teoretické rovině dá aplikovat univerzálně, na kterýkoliv kontinent.

Před tím, než se přesuneme k jádru Moravcsikovi teorie, je potřeba si říct něco k jeho ideovým východiskům. Abychom tak lépe mohli pochopit charakter jeho teorie. Moravcsik totiž nezačíná s *tabula rasa*, ale spojuje, a do jisté míry navazuje na dosavadní teoretické směry. Těmi jsou: „*liberální teorie tvorby národních preferencí a mezivládní analýza mezistátního vyjednávání a [teorie] vytváření institucí.*“ (Moravcsik 1993: 482).

1.1.2 Ideová východiska LI

(1) Liberální teorie

Moravcsik, který je i liberálním teoretikem v rámci oboru teorií mezinárodních vztahů, jako příklad můžeme uvést jeho spisek *Nový liberalismus* (2008), několik konceptů patrně přenáší do teorií evropské integrace a do liberálního mezivládního přístupu.

Moravcsik vychází ze základního předpokladu liberálních teorií, že se státy řídí určitými preferencemi, které vznikají na jeho domácí půdě. Ale, které preference tím vlastně myslí? Jsou to především preference organizovaných partikulárních skupin, převážně domácích výrobců. Čím organizovanější a formalizovanější jsou, tím lépe dokáží předat svoje preference na další úroveň (Schimmelfennig 2018:1581; Moravcsik 2018:1651). Tento pohled na definici státních zájmů výrazně odporuje realistickému předpokladu *de facto* neměnných státních zájmů, které jsou do velké míry autonomní na domácích aktérech a vycházejí z geopolitiky a vojenské síly. Liberálně mezivládní přístup vychází z předpokladu, že se státy nacházejí ve světě *mezinárodní vzájemné závislosti* (interdependence). Integrací pak státy snižují negativní dopady vzájemné závislosti a (z hlediska realistů) tak paradoxně zvyšují svojí jednotlivou moc.

Mezinárodní systém, podle liberálních teorií MV (Moravcsik 2008:2), má povahu komplexní vzájemné závislosti (interdependence). To znamená, že státy jsou úzce provázané, rozhodnutí jednoho má dopad na konání druhého. Především v ekonomické perspektivě je interdependence pravděpodobně nejviditelnější. A obecně nárůst kolektivní identity v MV hraje důležitou roli, jelikož svět více internacionalizuje.

Dalším prvkem, který je význačný pro LI a pro liberalismus obecně je předpoklad racionálních aktérů. Dost často se tím myslí jednotlivci, ale v případě LI mluvíme hlavně o státech, kteří jednají na základě racionálního kalkulu- v našem případě mluvíme o Itálii a Německu jako o racionálních

aktérech snaží se maximalizovat zisk dle domácích preferencí. Následně se pak dále hovoří o domácích partikulárních skupinách, které vytváří zájmy na základě principu racionality. Racionalismus je tedy jedním z význačných prvků LI a liberálních teorií obecně. Racionálně jedná stát, na základě agregovaných preferencí z domácí scény. Racionální je aktér, který vypočítavě přemýšlí o svých možnostech, a přitom se dívá na uspokojení či maximalizaci jeho užitku. (Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 65).

(2) Mezivládní

LI pracuje s klasickou mezivládní teorií integrace dominujících států. Značně tedy akcentuje národní vlády. Členské státy vidí jako reálné, a pomalu jediné, hybatele integračního úsilí, kteří jednají v rámci systému asymetrické vzájemné závislosti. Podle toho se reflektuje jejich relativní moc a síla v rámci mezistátního vyjednávání.

S tím souvisí koncept asymetrické interdependence. Moravcsik ji chápe takto: „*LI tvrdí, že relativní vyjednávací síla států závisí na "asymetrické vzájemné závislosti": to znamená, že [síla států závisí], na nerovnoměrném rozdělení výhod, plynoucích z dohody ve srovnání s výhodami jednostranných [unilaterálních] dohod nebo alternativních dohod ("vnější možnosti")*“ (Keohane, Nye 1977 podle Moravcsik 2018: 1653).

Jak si můžeme povšimnout Moravcsikova teorie je státo-centrická. Ano tento fakt má LI společný s realistickými pozicemi, které se také snaží vysvětlit evropskou integraci z mezivládního pohledu. Ale důvody, proč tomu tak je, jsou zcela odlišné. LI vychází z předpokladu, že státy jsou vnímány jako jediní aktéři, kteří agregují domácí preference a následně s nimi pracují na mezistátní úrovni. *I když se na vytváření domácích preferencí podílí široká škála aktérů, (...) LI se dívá při vyjednávání na stát jako na unitární [jednotný na venek].* (Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 65).

Moravcsik akcentuje dominantní roli států v rámci EU. Tvrdí, že „*členské státy jsou „pánové smluv“, a že mají výsadní rozhodovací moc (...)*“

(Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 65). Pozice Itálie a Německa je tak jasně navenek daná, ale jejich vyjednávací pozice je ovlivněná jejich mocí, která vychází z asymetrické vzájemné závislosti.

1.1.3 Dvoustupňová hra a tři fáze LI

Centrem Moravcsikova přístupu je tzv. tří fázový rámec, ve kterém státy (1) definují své preference, následně probíhá (2) mezistátní vyjednávání a po dosažení dohody se (3) vytvářejí instituce. (Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 65; Moravcsik 2018: 1649; Kratochvíl 2008: 170). Přičemž, *„Podle LI je každá z těchto fází rozdílná a každá musí být interpretována vlastní teorií.“* (Moravcsik, Schimmelfennig 2019: 65). To znamená, že každá z těchto fází, má vlastní platnou teorii, která funguje sama o sobě, nezávisle na ostatních. Dohromady pak vytváří celistvou multikauzální integrační teorii. Dvoustupňová hra pak odkazuje k faktu dvojího pozičního vytváření. V první řadě na domácí scéně a poté na scéně mezinárodní (mezistátní; Císař 2002:53). Níže v textu si vysvětlíme hlavní principy každé z těchto fází.

(1) Formování národních preferencí

Cílem této fáze je vytvořit jednotné národní preference daného státu, které mohou být komunikovány na venek a použity jako národní pozice k následnému mezistátnímu vyjednávání. Přičemž tyto zájmy se mění v čase a jsou specifické dle tématu. Stát skrze jeho domácí instituce vypočítavě a racionálně agreguje své zájmy, které pak následně používá jako národní zájmy v mezistátním vyjednávání. (Moravcsik 2018; Schimmelfennig 2015).

Pozice Itálie a Německa tak vychází z preferencí vytvořených na domácí scéně a agregovaných skrze státní instituce, které následně určují pozici státní.

(2) Mezistátní vyjednávání

Při hledání jádra této fáze, bychom si znova mohli položit základní otázku LI: proč vlastně státy koordinují a delegují své pravomoci supra-

nacionální instituci? LI nabízí minimálně dvě odpovědi. Státy jsou ochotni kooperovat, jelikož (a) tím zmenšují zátěž negativních mezinárodních externalit a (b) z integrace profitují, jelikož by do ní jinak vůbec nevstupovaly (princip výhodnosti viz Kratochvíl 2008: 185 či Risse 2019).

Tato fáze dobře vysvětluje krizi eurozóny, jelikož se krize obecně nesla ve velmi mezistátním duchu. Příkladem může být vrchol krize eurozóny, kdy se *ad hoc* musely vytvářet nové instituce při velmi vysokém tlaku na dosažení dohody, přičemž se v rámci států vytvořily dva bloky– severní a jižní. Horká fáze eurozóny a vyjednávání členských států se dá dobře vysvětlit skrze asymetrickou vzájemnou závislost. (Schimmelfennig 2018:1583). Která mimo jiné zdůrazňuje fakt, že v prostředí, ve kterém jsou státy na sebe vzájemně závislí existuje jistá asymetrie těchto vztahů, která určuje jejich vyjednávací sílu. ČS v této fázi využívají různých taktik k dosažení maximalizace svých pozic. Hrou na zbabělce se dají některé taktiky dobře vizualizovat a vysvětlovat (více viz Schimmelfennig 2015:184–8).

(3) Vytvoření institucí

Po tom, co je mezistátní vyjednávání dokonáno a státy se shodly na konkrétním integračním tématu, vstupují do hry instituce. Liberálně mezivládní přístup bere instituce jako režim pro koordinaci politik⁷. To znamená, že vidí instituce jako režimy, které nemají mít centralistický charakter jako v případě neofunkcionalismu. Ale instituce mají roli jakési „cementace“ závazků. Fungují tedy jako fundament pro zajištění platnosti smluv a zároveň pro jejich následnou vymahatelnost. Členské státy (jejich národní vlády) tedy vytváří střežitele dohodnutých smluv a závazků, na kterých se členské státy společně dohodly. Vytvářejí je i vzhledem k „...podmínkám [budoucí] nejistoty.“ (Moravcsik 1998: 97ff dle Moravcsik 2018:1654).

---

⁷ Moravcsik vidí například Evropské společenství jako „mezinárodní režim pro koordinaci politik“ (Moravcsik 1993: 480).

Instituce tedy mají „...snižovat transakční náklady nalézání, vyjednávání a vymáhání mezivládních dohod v podmínkách nejistoty. (Moravcsik 1993:514).

Při krizi eurozóny to můžeme názorně pozorovat na vytváření záchranných mechanismů pro státy, které potřebovali v důsledku krize rychlou likviditu (takzvané státy PIIGS⁸). Mezi těmito státy je i Itálie, která v důsledku tlaku z finančního trhu a vysokých ztrát v případě nedohody měla značně sníženou vyjednávací pozici. Čistě mezistátní charakter krize lze sledovat na případu European Financial Stability Facility (EFSF), jež byla založena jako mezistátní instituce mimo smlouvy EU a následně včleněna do Evropského stabilizačního mechanismu (ESM), který též stojí mimo smlouvy EU a nese výrazný otisk mezi-státnosti. Instituce tedy LI vnímá jako podřízené ČS a mají jen zlepšovat efektivitu dohadování a spolupráce mezi ČS.

1.1.4 LI a eurokrize

Jak vnímá liberálně mezivládní přístup krize (integrace) obecně? Vnímá je jako situace „...zvýšené vzájemné závislosti a situace ve kterých jsou zřetelně vnímány (negativní) mezinárodní politické externality, jež způsobují zvýšenou poptávku po koordinaci politik.“ (Moravcsik 1993:485 dle Schimmelfennig 2018:1580–1). Z asymetrické vzájemné závislosti také vychází fakt, že dopady krize nejsou rozprostřeny rovnoměrně, ale dost často bývají rozprostřeny velice nerovnoměrně (viz jih vs sever; Schimmelfennig 2018:1581). Z čehož vyplývá, že i když pod čarou všichni ze zvýšené integrace profitují, zdaleka ne všichni profitují stejně. Některé státy méně, některé více. Případ Itálie a Německa v názoru na socio-ekonomickou otázku integrace v době krize eurozóny to potvrzuje a je tak příkladem *par excellence*.

Pozice Itálie a Německa vnímá skrze asymetrický charakter vzájemné závislosti. Itálie, tak z důvodu toho, že její pozice je asymetricky slabší, má také slabší vyjednávací pozici při vytváření kompromisů ohledně

---

⁸ Akronym značí státy: Portugalsko, Itálie, Irsko, Řecko a Španělsko

institucionálního charakteru v době během a po krize. Navíc Itálie má s ohledem na krizi eurozóny vysokou míru zájmu o spolupráci a dosažení kompromisu, což ji podle liberálně mezivládního přístupu staví do role, kde má zásadně slabší vyjednávací pozici (Kratochvíl 2008:168). Protože jak tvrdí liberální mezivládní přístup „*Ty státy, které mohou ze spolupráce [integrace] získat nejvíce, jsou pro dosažení kompromisu ochotny k ústupkům nejvíce (...)*“ (Kratochvíl 2008:168). Německo je naopak v pozici, kdy do velké míry může rozhodovat o struktuře architektury (designu) institucí a kompromisů, které v důsledku krize nutně ČS EZ musely vytvářet.

1.2 Sociální konstruktivismus

V této sekci se blíže budeme zabývat takzvaně „konvenčním“ konstruktivismem, tak jak ho popisují a definují Kratochvíl a Risse, jež je blíže empirickým přístupům (2008: 184; 2019: 129), a který zcela neopomíjí relevantnost vědeckého výzkumu – jako například jeho radikálnější varianty.

Konstruktivismus je teorií v mezinárodních vztazích, která se ke konci 90. let 20. století začala zabývat studiem evropské integrace (Risse 2019: 129; Kratochvíl 2008: 180). Její přístup k problematice je jiný než u typických racionálních teorií – jako například u liberálně mezivládního přístupu, který klade důraz na státní racionalitu v rámci integrace. Zvláště pak toho, jak konstruktivismus celkově nahlíží na svět. Jeho jinou „perspektivu“ dobře vystihuje citát od známého teoretika konstruktivismu Alexandra Wendta, který píše, že: „500 britských nukleárních zbraní jsou méně ohrožující pro USA, jak 5 nukleárních zbraní Severní koreje.“ (Wendt 1995: 73 dle Hurd 2008:1). Na příkladu můžeme vidět, že konstruktivismu jde o „...sociální realitu [, která je] (...) intersubjektivně konstruována... (Kratochvíl 2008:179). Na tomto příkladu můžeme vidět, že se konstruktivismus zabývá sociálním vztahem a jeho definicí v čase.

Tak znova, o co tedy sociálnímu konstruktivismu jde? Dle jména již můžeme odvodit základní tezi konstruktivismu. Tou je, že „realita je sociální konstrukt“ (Berger, Luckmann 1966 dle Risse 2019:130). Ale co si pod tím tedy máme blíže představit – vzhledem k evropské integraci? V zásadě jde o to, že konstruktivismus nebere, jako neměnné sociálně vytvořené konstrukty. Příkladem mohou být státy či instituce (například EU). Ty nejsou podle konstruktivistů fixními jevy, ale naopak v průběhu času mění se konstrukty, které existují jako myšlenky v hlavách lidí. V našem případě konstruktivismus kritizuje stávající teorie, že *neproblematizují* definici členských států či Evropské unie. Typickým příkladem konstruktivismu v praxi EU je například to, jestli se občané EU identifikují s Evropskou identitou a co to pro ně znamená. Konstruktivismus se tak typicky zabývá: idejemi, normami,

identitami a sociálními vazbami, jež jsou „...vzájemně konstituovány vztahem struktura-aktér.“ (Risse 2019:129). Oproti například racionalistickým teoriím (viz liberálně mezivládní přístup), tak vrhá skoro veškeré zkoumání k nemateriálním skutečnostem a materiální věci vidí jen zprostředkovaně. Zde to Risse znovu dobře shrnuje a píše, že konstruktivismus „...není celistvou teorií evropské integrace, ale ontologickým postojem s důrazem na sociální konstrukci reality.“ (Berger, Luckmann 1966 dle Risse 2019: 129).

Na začátek je dále důležité rozvést a vysvětlit zmíněný ústřední koncept sociálního konstruktivismu, kterým je takzvaná debata: *aktér-struktura*. Tato debata je jádrem sociálního konstruktivismu (Risse 2019:131). O co se jedná? Jedná se o ústřední polemiku v rámci konstruktivismu, jež zdůrazňuje vztah aktéra a sociální struktury. Tento obousměrný vztah je charakteristický vzájemným ovlivněním a ovlivňováním⁹. V tomto bodě bych rád zopakoval, že konstruktivismus soustřeďuje svoji pozornost na vztah, jenž je ve vzájemné konstituci obou aktérů. V případě evropské integrace to pak je například: EU jako celek a občan či EU jako celek a jednotlivé členské státy. Konstruktivismus tak zkoumá vliv intersubjektivního vztahu, jež má konstitutivní charakter.

Konstruktivismus má jiné ontologické východisko než například racionalisté jako Moravcsik. A nesnaží se tedy být další klasickou (nebo věcnou viz Risse 2019:129) integrační teorií, která má ambice celistvě vysvětlovat integraci, ale je spíše novou perspektivou nebo jak přesněji píše Kratochvíl „...sociální konstruktivismus je teorie jiného řádu...“ (2008:180).

1.2.1 Logika vhodnosti vs logika výhodnosti

Z toho, co jsme si nadefinovali výše vychází, že sociální konstruktivismus tak narušuje koncept státu jako aktéra, který má jasné a racionální postoje, jež jsou vytvořeny na základě kalkulu užitku. S touto pozicí

---

⁹ Představme si to na příkladu anglického ustáleného významu „it's a two-way street“, jež Collins slovník definuje jako: „*ujednání nebo situace zahrnující vzájemný závazek nebo vzájemné jednání*“ (Collinsdictionary 2022).

konstruktivismus nesouhlasí a říká, že aktéři ani tak nechtějí neustále kalkulovat svůj užitek, ale spíše jednají podle toho, co je v dané situaci správné, tz. správně dle nepsaných norem chování viz níže. Kalkul užitku zvýrazňuje takzvaná *logika výhodnosti* (viz Kratochvíl 2008:186). Naopak konstruktivismus akcentuje *logiku vhodnosti* tz., že „[aktéři] *nesledují primárně svůj užitek, ale usilují o jednání, které je v souladu s normami, jež v dané skupině převládají.*“ (ibid). S tím úzce souvisí již zmíněný fakt, že sociálnímu konstruktivismu jde o nemateriální stránku zkoumaných jevů.

Dalším klíčovým objektem zkoumání konstruktivismu, které souvisí s logikou vhodnosti je sociální učení. Ale co si pod tím máme představit? Jde o to, že jedinci, skupiny, státy, instituce jsou součástí širších sociálních vazeb a kultur. Konstruktivismus dle *logiky vhodnosti* tvrdí, že aktéři se chtějí chovat dle norem, idejí, společné kultury dané společnosti a aktéra samotného. Co z toho vyplývá vzhledem k evropské integraci? V podstatě to, že konstruktivisté Evropskou unii nevnímají jen jako samo o sobě stojící instituci, ale vnímají ji jako instituci, která nutně vytváří své normy chování, které mají nemalý dopad na členské státy EU a občany v ní žijící. Europeizace je právě dobrý příklad konstruktivismu v praxi.

Tato pozice je v ostrém kontrastu s liberálním mezivládním přístupem, který jedná dle *logiky výhodnosti*, tedy maximalizaci užitku. Je nutno poznamenat, že konstruktivisté dále tvrdí, že normy a ideje se neustále mění a jsou skrze vztah *aktér-struktura* neustále nově konstituovány.

1.2.2 Základní znaky

Rád bych tedy ještě shrnul základní charakteristiky sociálního konstruktivismu. Jak jsem již zmínil konstruktivismus vrhá veškeré světlo na nemateriální skutečnosti. Shrnu, že se tedy zabývá identitou, idejemi, normami a debatou: vzájemně ovlivňující se *struktura-aktér*. K identitě bych rád poznamenal, že jak Risse (v případě evropské; 2019:137), tak Kratochvíl (2008:189) se shodují, že člověk identitu nemusí mít jen jednu. K otázce

evropské identitě Risse píše: „*Je nesprávné chápat evropskou identitu v pojmech s nulovým součtem, jako by zvýšení evropské identity nutně snižovalo loajalitu k národním nebo jiným společenstvím.*“ (2019:137). Ale zpět k základním znakům sociálního konstruktivismu.

Konstruktivismus obecně kritizuje racionální teorie, že se sice neustále baví o zájmech a preferencích aktérů, jež vidí jako racionálně jednající, ale již tolik neakcentují (sociální) kontext, ve kterém se pohybují. V liberálním mezivládním přístupu aktéři (státy, domácí skupiny) jednají dle již zmíněné *logiky výhodnosti*. Kdežto konstruktivismus právě vyzdvihuje sociální a obecně nemateriální kontext jednajících aktérů. „...*konstruktivismus (...) trvá na tom, že lidští aktéři neexistují nezávisle na jejich sociálním prostředí a jejich kolektivně sdílených smyslových systémech ("kultura" v širším slova smyslu)*“¹⁰. (Risse 2019:131). To znamená, že funguje dle principu již poznamenané *logiky vhodnosti*.

Zkoumaného aktéra nelze oprostít od jeho širší sociální struktury, ve které se ocitl, a která ho nutně utváří. Individuum je totiž součástí kolektivně sdílených smyslových systémů (kultury). Bez pochopení širší sociální struktury, tak zcela nelze pochopit kompletní jednání aktéra či zdůvodnění jeho odlišné pozice. (Risse 2019). V našem případě je nutné se tedy ohlédnout k širší sociální struktuře Itálie a Německa, ve které se nachází, a která má značný význam k naší otázce rozdílnosti pozic mezi nimi.

Abychom mohli provést výzkum konstruktivismu, tak v empirické části práce nutně musíme zvolit přístup, který bude za prvé (1) akcentovat širší sociální strukturu odlišností pozic mezi Německem a Itálií a za druhé (2) musí akcentovat z toho vyplývající nemateriálnost a ideovou stránku. Za třetí (3) je třeba obecně vyzdvihnout delší interval za jednáním aktérů, které vychází z jejich zájmů, jež vyplývají z širší sociální struktury, ve které se pohybují. Můj

---

¹⁰ Přeloženo z originálu: „...*constructivism (...) insists that human agents do not exist independently from their social environment and its collectively shared systems of meanings ('culture' in a broad sense).*“ (Risse 2019:131).

výzkum se tak v empirické sekci částečně bude soustředit na kolizi dominantních socio-ekonomických doktrín vycházejících u Německa a Itálie z různých sociálních etik.

1.2.3 Eurokrize a kulturně ekonomické pozadí

Integraci konstruktivismus vnímá skrze konstitutivní vztah nespočtu aktérů např.: mezi členským státem a EU na straně druhé. Zkrátka Evropskou integraci v podobě Evropské unie nevidí jako LI, tedy jako „*mezinárodní režim pro koordinování politik*“ (Moravcsik 1993: 480). Ale spíše jako instituci, která se neustále v čase proměňuje. EU je tedy jako instituce vytvářející si své normy a ovlivňující ČS nazpět již svou existencí. Důležité v konstruktivistickém bádání tak je, co si občané EU myslí, jak se cítí, a jak na ně otázky krizí, identity a dalších témat EU působí a jak je subjektivně vnímají (otázka identit viz Risse 2014). Protože jsou to nakonec oni, kteří svým bytím legitimizují realitu, ve které žijí. V průběhu eurokrize například velice netradičně vyplavala na povrch i otázka náboženství (katoličtí, ortodoxní dlužníci vs. převážně protestanští věřitelé viz Hien 2019; Hien 2020).

Jakým otázkám se tedy konstruktivismus v rámci Evropské unie věnuje? Klade si otázky typu: jaké ideje stojí za preferencemi členských států (a co je k těmto přesvědčením vede) či jak ovlivňuje členství v Evropské unii členský stát – z pohledu například struktury státní správy apod. Historii integrace konstruktivisté nevnímají jako sadu důležitých milníků (viz Moravcsik 1998), ale naopak vyzdvihují proces, a to co k milníkům vedlo. (Kratochvíl 2008: 183). V centru konstruktivismu je tedy proces jako takový, ne stav.

Abychom mohli zkoumat položenou výzkumnou otázku z konstruktivistických pozic, tak pro nás bude v centru pozornosti dlouhodobý příběh před vznikem krize, (kulturní) charakter dané země, a z toho vyplývající socio-ekonomická pozice k eurokrizi. V empirické části práce bych rád konstruktivismus aplikoval skrze základní představy o

ekonomickém uspořádání Itálie a Německa. Přístup jmenující se kulturní politická ekonomie mi bude sloužit jako základní podklad k této kapitole (viz Hien 2020a; Hien 2020b; Hien 2019; Hien, Joerges 2017).

Kulturně politická ekonomie vytváří „...*historicko evoluční perspektivu...*“ (Hien 2020a:1057). Analyzuje totiž dominantní (nábožensko-kulturní) ideje v pozadí rozhodovacího procesu států v otázkách socio-ekonomického charakteru (vzhledem ke krizi eurozóny). Kulturní politická ekonomie tak například vyzdvihuje proces (jak se pozice vyvíjela a co ji vytvářelo) a nemateriální stránku krize (jaké myšlenky). Domnívám se, že kulturně politická ekonomie tak úzce souvisí s konstruktivismem, tak jak jsem jej nastínil. Obecně se dá říci, že celkově akcentuje proces vývoje myšlenek. Dále sedí i fakt, že zdůrazňuje význam nemateriálních skutečností jako: dominantní socio-ekonomický pohled státu, který vychází z jeho tradic, náboženství a historie. Tento přístup nám tak poskytne dobrý základ k zodpovězení výzkumné otázky, jelikož řeší sociální strukturu, do které jsou Itálie a Německo zasazeny. Tento přístup tak splňuje tři požadavky sociálního konstruktivismu shrnuté výše.

2. Empirická část

2.1 Rozbor krize eurozóny- definice a *cui bono*¹¹?

Ke konci 80. let potvrdila Rada Evropské unie záměr zrealizovat společnou Evropskou hospodářskou a měnovou unii (European Monetary Union- EMU). Cílem EMU měla být koordinace hospodářské a finanční politiky a dále zavedení společné měny – eura. Realizace následně proběhla ve třech krocích, ve kterých se participující ekonomiky členských států měly přiblížit více k sobě, tedy postupně konvergovat. (ECB 2022). Právní rámec vznikl při podepsání Maastrichtské smlouvy roku 1992.

1. ledna 1999 se po nevratné fixaci směnných kurzů jednotlivých členských států euro stalo realitou. Prvně ještě bez fyzických bankovek a od roku 2002 pak proběhl „...největší přechod na jinou hotovostní měnu v historii.“ (EU 2022). Eurozónou je pak myšlen celek členských států EU, jenž sdílí společnou měnu euro. Ale co si tedy představíme pod pojmem krize eurozóny? Pojd'me si tento pojem rozebrat, ať víme, co se za ním skrývá a můžeme tak pochopit, o co se jedná, když mluvíme o krizi eurozóny.

2.1.1 Finanční krize eurozóny

Nejprve je dobré si říct, že eurozónou je myšlen celek členských států EU, který sdílí společnou měnu euro a jsou tak součástí tzv. měnové unie – ta tvoří nejvyšší stupeň dosavadní integrace EU. Na tomto místě je třeba zdůraznit rozdílnost pojmů a událostí: světové hospodářské krize, řecké dluhové krize a krize eurozóny, jež vznikla z krize finančních trhů, která se přelila do krize fiskální (Schimmelfennig 2018:1582). Všechny tyto události na sebe navazují a jsou úzce propojené, ale každá má své samostatné opodstatnění a charakteristiky.

---

¹¹ Cui bono? Rétorická otázka znamenající: kdo profituje?

My se budeme zabývat krizí eurozóny. Pojem krize eurozóny se začal používat zhruba od řecké dluhové krize následující po světové finanční krizi, jejíž recese v roce 2009 postihovala většinu členských států EU, a která, to je důležité podtrhnout, vznikla (či spustila viz Biermann et al. 2019:274), nikoliv zapříčinila, finanční krizi eurozóny. (Blyth 2013). V důsledku finanční krize eurozóny bylo pět zemí nuceno požádat EU, respektive ČS eurozóny, o záchranné balíčky, které byly následně vyplaceny ve formě podmíněných půjček. Od roku 2009 do roku 2013 tak můžeme mluvit o tzv. horké fázi finanční krize eurozóny (Kratochvíl, Sychra 2019:169; Schimmelfennig 2015:179).

Ale proč se používá přívlastek finanční krize? Finanční krize eurozóny, až na výjimku Řecka, nebyla v první řadě problémem excesivního státního zadlužení¹², ale byla především krizí předluženého soukromého (bankovního) sektoru, který se následně stal problémem státním¹³. (Blyth 2013: 51–96). „*To, co se jeví jako krize státního zadlužení, je ve skutečnosti krizí evropského finančního systému.*“ (Hall 2012:365). Státy byly totiž nuceny převzít dluhy finančních institucí. Problém soukromého sektoru se tak stal problémem národních účtů, což vedlo k drastickému navýšení státního zadlužení, tedy k státním deficitům. (Blyth 2013). V důsledku čehož pak ČS byly nuceni žádat o podmíněné půjčky.

2.1.2 Kritika veřejného narativu

Ve veřejném diskursu byla krize zkratkovitě představována následovně: ve velké míře byla připisována „málo pracovitým jižanům“ (Blyth 2013: 51) či lenivým Řekům (viz Risse 2014:1211). V řeckém státě se krize rozhořela jako první. Jižané si, podle tohoto narativu, moc napůjčovali a následně v důsledku recese po světové finanční krizi roku 2008, již dluhy

---

¹² Španělsko a Irsko tak například před krizí byli daleko pod kritickou hranicí stanovenou Maastrichtskými kritérii. Tedy měli zcela zdravé rozpočty. (Schimmelfennig 2015:189).

¹³ Irsku se tak například kvůli převzetí dluhů bankovního sektoru zvýšilo procentní zadlužení k HDP o 40procentních bodů. (Krugman 2013:445).

nedokázali splácet. Krize eurozóny tak bývá zjednodušována na dvě příčiny. Za první, podle tohoto narativu, eurokrize byla způsobena rozšířením recese světové hospodářské krize, jež vznikla v USA, a za druhé kvůli špatnému hospodaření se státním rozpočtem některých členských ekonomik. (viz ESM 2015). Narativ obětních beránků, jež se, domnívám, úspěšně uchytil v některých severních státech (například v Německu), neodráží realitu a fakta krize eurozóny. (Stoiciu 2012).

Evropský stabilizační mechanismus (ESM), který byl vytvořen jako stálá záchranná instituce půjčující peníze v dobách krize, tak například stále ve svých videích „vysvětlující“ eurokrizi akcentuje zmíněný narativ (ESM 2015). Vůbec tak nereflektuje dosavadní výzkum či konsenzus v literatuře (Blyth 2013; Stiglitz 2017; Gibson et al.; Hall 2012).

Krize eurozóny tak v horké fázi způsobila jistou re-nacionalizaci veřejných prostorů, která se vyznačovala i používáním kulturních (a např. náboženských) stereotypů. Obecně se ale dá vnímat trend postupné europeizace identit a veřejného prostoru, které vedou k politizaci celounijních otázek. (Risse 2014:1211,1212).

Tento zde velmi zjednodušeně popsáný narativ tak vůbec neakcentuje systematickou krizi divergentního charakteru eurozóny. Krize bývá totiž v literatuře připisována již od začátku vzniku nezdařile nastaveným systémem, či lépe řečeno architekturou eurozóny. Tudíž celkový systém architektury eurozóny, spíše než jednotlivé jižanské členské státy, stojí za příčinami této krize (viz Stiglitz 2017:9; Blyth 2013; Krugman 2013; Marsh 2013). Tehdejší řecký ministr financí trefně říká, že „...eurozóna funguje jako ocelová klec pro její národy.“ (Varoufakis 2015).

2.1.3 Krize strukturální?

Krize eurozóny je tedy krizí systematickou. Jak si to ale máme představit? K vysvětlení této otázky se na krátko přesuňme k příběhu vzniku měnové unie, eura. Je shoda na tom, že euro primárně vzniklo jako politický

projekt, ideové příčiny zde hrají zásadní roli. (Hall 2012:369; Stiglitz 2017:7; Krugman 2013:439,443,447). Konstruktivisticky by se dalo říci, že Němci akceptovali francouzský návrh na vznik společné měny, s podmínkou, že její cíle a instituce budou z velké části konstruovány německou stranou. To se pak také stalo (Stiglitz 2017:24). Obecně se dá říct, že je struktura eura nastavená ve prospěch ekonomik a modelu růstu severních zemí v čele s exportní velmocí Německem. (Stiglitz 2017:24; Hall 2012:359). Institucionální architektura eura je tak založená na principech monetaristických pozic či pozic tržního fundamentalismu (či ordoliberalismu; Stiglitz 2017:24–26; Hall 2012:356,357). A tedy velmi silně ovlivněná německým ordoliberalistickým myšlením, jež velmi silně akcentuje roli trhu v předem pevně nastaveném rámci sociálních jistot a limitů (Blyth 2013). Oproti tomu stojí spíše keynesiánsky laděné názory z Itálie (a Francie), kteří vnímají roli státu jako zásadní, kde má stát hrát aktivní roli v tržních politikách. (Hall 2012:367).

Původními pohnutkami za vzniknutím eurozóny (EZ) byla myšlenka, že si členské státy EZ srovnají hospodářské cykli (business cycles), a když by pak došlo k hospodářským šokům, jež jsou součástí kapitalistických ekonomik, ať už z jakéhokoliv důvodu, členské státy HMU (Hospodářské a měnové unie) by tak mohly společně výkyvům a šokům čelit a nastavovat v tomto ohledu společné politiky (policies). Politiky směřující k zmírnění dopadů krizí– skrze politiku monetární. Očekávané se, ale nestalo. Hospodářské cykli se neoptimalizovali v jeden společný. Hospodářské šoky tak mají výrazně asymetrický charakter a dotýkají se ČS rozdílně. V tomto ohledu je vidět značný rozkol mezi severními státy (Německo, Nizozemsko, Finsko, Rakousko) a jižním křídlem států (Itálie, Řecko, Španělsko, Kypr + Irsko– také nazývané „periferie“). (Gibson et al. 2015).

Ideje unifikace, sblížení (konvergence) jak ekonomická, tak ideová byla hlavním motorem zavedení společné měny. Jenže již v těchto předpokladech leží základní chyba. Společná měna logicky nemůže mít ambice na to, aby změnila některé základní vlastnosti národních ekonomik, jež mají v

evropském případě značně rozdílné modely růstu a produktivity práce. Ekonomiky jihu (Řecko, Itálie, Španělsko, Portugalsko), mají značně nižší produktivitu a jejich ekonomiky mají tzv. domácí, konzumní model růstu (oproti exportnímu u severních ekonomik viz Německo). Proč to je důležité? Charakter národní ekonomiky totiž určuje i monetární politiku, která je na ni úzce navázaná. Jestliže se ale ekonomiky různého charakteru řídí dle jedné monetární politiky nastává problém, jelikož centrální autorita nedokáže reflektovat dva póly různých monetárních názorů (Krugman 2013:440). Navíc je třeba zopakovat, že instituce navržené spíše dle německého vzoru (viz ordoliberalismus a další kapitoly) nutně budou nahrávat německým přáním. Tento fakt je například viditelný na tom, jak kurs eura pomáhá zvyšovat německou konkurenceschopnost v jeho klíčové doméně: exporty.

Ve svém výzkumu definice krize eurozóny jsem přišel na to, že krize eurozóny je za prvé (1) krizí strukturální. Pojem strukturální chápu tak jak ho představil Galtung v souvislosti se strukturálním násilím (Galtung 1969:5). To znamená, že krize strukturální, je charakteristická tím, že nemá jednoho daného aktéra, jenž krizi způsobuje, ale že příčiny krize jsou nepřímé, či dané strukturou instituce, ve které se ČS, v mém případě ČS eurozóny, ocitly. Za druhé (2) krize eurozóny je krizí neslučitelných zájmů ČS a za třetí (3) je krizí, jež ústí v divergenci, jak ideovou, tak ekonomickou (tedy přesně naopak od původně předpokládané konvergence) a za čtvrté (4) je krizí, jež charakterizuje rozdílnost předkládaných názorů v literatuře a v konvenčních mediálních prostředcích.

2.1.4 Pozice Itálie a Německa

Jak jsme se již výše dozvěděli, Itálie a Německo patří s ohledem na jejich pozice v průběhu krize eurozóny do rozdílných názorových táborů. Rád bych v následující kapitole reflektoval představené teorie evropské integrace na praktickém případě otázky: proč byly pozice mezi Itálií a Německem odlišné.

Nejprve je dobré si říct, že oba národy jsou silní zastánci evropské integrace a EU. A tak se v horké fázi Itálie a Německo shodují na tom, že je potřeba hlubší integrace. V tomto ohledu se shodují jak občané, tak lídři těchto zemí. V čem se již neshodují, je v názoru socio-ekonomickém, tedy jak by hlubší integrace v socio-ekonomických otázkách měla vypadat. Itálie si představuje zevropštění dluhů a obecně je pro vytvoření institucí, které by transferovaly finance z přebytkových ČS do států, kterým se nedaří nebo se nachází v krizi. To znamená, že by nastalo posílení evropského centra v otázkách HMU (Hospodářské a měnové unie). Zároveň je ale Itálie *pro forma* proti podmíněnosti transferů (půjček) strukturálními reformami. Kdežto Německo je názoru, že v případě, kdyby měla být nějaká pomoc poskytnuta, tak pouze formou půjček, které by byly limitované a striktně podmíněné. Přičemž jakékoliv instituce rozdělující tento kapitál by měly zůstat pod kontrolou členských států, tedy aby měly mezistátní charakter.

Tématem krize EZ probíhá jasná dělicí linie mezi státy jižními (také nazývané státy periferie), jejímiž členy jsou Itálie, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Kypr, někdy též Irsko. A státy severními (centrum). Tato štěpící linie bývá analyzována z různých perspektiv. Jedna z nich je například kulturně-etická rozdílnost těchto zemí, další je jiný charakter národních ekonomik s čímž souvisí model růstu preferující jiné monetární politiky (například měkkí měnu) a produktivitu práce. Dalším klasickým rozdělením je rozdělení na státy, které rozděluje státy EZ dle jejich fiskální situace, rozděluje je tedy na státy dlužníků (jihu/periferie) a státy věřitelů (severu/centra).

2.2 Sociální-konstruktivismus – pohled z Německa a Itálie

2.2.1 Euro a logika vhodnosti

Domnívám se, že okolo společné měny je zřetelná jistá evropsky pozitivní „ideologizace“, ve smyslu, že se euru připisují nereálné vlastnosti, jež jsou spojeny s nastávající harmonií evropského projektu. (Stiglitz 2017:10). Ačkoliv je euro čistě ekonomický nástroj, který by neměl mít ambice na to sám o sobě přispívat k sjednocení a prohloubení integrace (Stiglitz 2017:7), obecně se dá říct, že argumenty pro jeho zavedení byly výrazně politicko-ideologického rázu (ibid; Hall 2012:369). Argumenty šly proti stávajícím ekonomickým poznatkům (viz například proti dominující teorii optimální měnové oblasti Krugman 2013). Proto se můžeme domnívat, že euro bylo založeno ve velké míře dle *logiky vhodnosti*.

Na začátku byla totiž idea, že by Maastrichtská smlouva měla skrze ekonomickou a sociální integraci zapříčinit srůstání národních ekonomik. (Hien 2020a:1056). Německý kancléř Kohl, který je zásadně spojen se zavedením eura, tak například budoucnost evropské integrace, potažmo dalšího prohlubování, spojoval s jednotnou měnou (Kohl 2002). Jednotná měna pro něj byla neodmyslitelný projekt, jenž měl Evropu nevratně svázat dohromady (ibid:4). To se nakonec také podařilo. Při vzniku společné měny tak například převládal názor, že společná měna „...sváže kontinent více k sobě...“ (Krugman 2013:439), a skrze takovouto ekonomickou integraci se Evropa přiblíží k zajištění míru (Krugman 2013: 439–440).

Když se podíváme na aktéry propagující společnou měnu (ESM 2022a), tak se dost často stává, že odhlíží od ekonomické (tedy racionální) argumentace a spíše se obrací k argumentaci, která akcentuje ideovou či normativní stránku projektu společné evropské měny. Konstruktivismus se tak výborně hodí ke zkoumání této otázky. Zvláště proto, že právě vrhá světlo na nemateriální svět. Svět myšlenek, kultury, náboženství a idejí. Politika identit je zásadní součástí krize eurozóny (Risse 2019: 136). V čem tedy tkví

rozdílnosti v italských a německých pozicích ke krizi eurozóny z perspektivy ideové?

Zpět k nadpisu kapitoly. Co má společného euro a logika vhodnosti? Upřímně, z ekonomického pohledu ne mnoho. Co víme je, že aktéři vytvářející euro měli i značně užitkové motivace, které by korespondovaly s představenou logikou výhodnosti. I když v tomto bodě má i Moravcsik značně skeptický náhled, když říká, „*že euro – zrozené z nerovných mocenských vztahů, nadměrně izolované bez jakéhokoli demokratického či technokratického opodstatnění a zjevně nevhodné pro slabší polovinu jeho členů – nemusí být ani demokraticky legitimní ani technokraticky efektivní,*“ (Moravcsik 2018:1668). Obecně z mého textu jasně vychází, že v otázce reakcí na eurokrizi patrně převážila logika vhodnosti nad logikou výhodnosti. Když aktér jedná z pozice logiky vhodnosti jedná, tak aby jeho jednání zapadalo do toho, jak by se v ideálním případě měl aktér zachovat dle norem a nepsaných pravidel společnosti, ve které se pohybuje. To vysvětluje, proč byly některé pozice členských států prosazovány, i když z hlediska logiky výhodnosti nedávaly smysl. Příkladem mohou být kontroverzní podmíněné půjčky, které vrhly státy krize ještě do větší recese. Striktní kondicionalita se rozhodla proto, že to bylo „to správné“ z hlediska toho co jako správné chápe Německo (a severní věřitelé). Tehdejší kancléřka Merkelová a ministr financí Schäuble například oba pocházejí z velice silně protestantsky ovlivněných rodin. Oba jsou tak již od přírody skrze jejich prostředí nakloněni k podmíněnosti a proti bez podmíněným transferům. Schäuble je pak silně spjatý a formovaný ordoliberalní školou (viz výzkum Hien 2019).

2.2.2 Kulturně-religiózní zdůvodnění odlišných pozic

Itálie a Německo jsou charakterističtí tím, že obě země jsou přesvědčení zastánci evropské integrace. Dokonce občané, jak Itálie, tak Německa, se nadprůměrně identifikují s evropskou identitou (identifikace je z pohledu autora úzce navázaná na pozitivní názory k EU; Risse 2014:1208).

V tomto ohledu neexistuje rozdílnost mezi dlužníky a věřiteli. Štěpící linie dlužníků a věřitelů, tak neprobíhá skrze otázku identifikace se s evropskou národností. (ibid).

V případě euro krize jsou ale reprezentanti protilehlých stran štěpné linie, která probíhá napříč otázkou k názoru socio-ekonomické integrace (Hien 2020a:1057). To dokazuje i fakt, že mezi lety 2010–2015, tedy circa v době horké fáze krize eurozóny, se Německo a Itálie na půdě Rady EU shodly jen jednou (ibid). Důvodem odlišností v jejich postojích k euro krizi jsou ve velké míře hluboko zakořeněné identity a normy obou národů, jak v kulturně-etnicko-religiózní otázce tak v té socio-ekonomické (první v našem případě určuje druhou). Navíc, obě záležitosti spolu úzce souvisí– jedna ovlivňuje druhou ve vztahu vzájemného ovlivnění (viz debata *struktura-aktér* výše).

V našem případě to znamená, že i otázky ohledně kulturního pozadí budou mít zásadní vliv na pozici Německa a Itálie v průběhu krize eurozóny. Štěpící linie se tak projevuje například v náboženství, kdy na straně dlužníků jsou země katolického ražení, v případě Řecka ortodoxního, a na straně druhé státy severní, státy věřitelů, jež jsou převážně protestantského formování (Hien 2019:191). Itálie je tak v tomto ohledu katolickým reprezentantem jihu (dlužníků) a Německo je reprezentantem spíše protestantského severu (věřitelů). Euro krize může být představována jako kolize různých ekonomických stylů (Hien 2020a:1061), styly jsou vytvářeny na základě jiných křesťanských presumpcí a tradic. Německo bývá označováno jako mix katolického myšlení a protestantismu (s postupným převládnutím protestantského) a Itálie jako historicky katolicky ovlivněná země. (ibid).

V historii Německa soutěžily o prim protestantské a katolické ideje v socio-ekonomických otázkách. Ještě do 80. let bylo i v Německu velice silné katolické sociální učení. (Hien 2020a:1067). Díky sjednocení Německa se zvýšila důležitost sekulárních a protestantských voličů. Což nakonec vedlo k tomu, že protestantské ideje i vzhledem k sjednocení Německa převážily. Německá pozice, tak bývá, s ohledem na krizi eurozóny představována skrze

ordoliberalismus. (Hien 2020a; Hien 2020b; Blyth 2013:141; Stiglitz 2017; Hall 2012:367).

Ordoliberalismus je německou ekonomickou doktrínou, která vznikla v protestantských kruzích před koncem 2. SV. a je charakteristická tím, že se vymezuje jak vůči Keynesianismu, tak *laissez-faire* liberalismu a neoliberalismu. Například odmítá trhu důvěřovat bezmezně a stát nevidí ve svém konceptu jako hostilní k trhu. Oproti neoliberalům se vyznačuje skepsí vůči samoregulaci trhu. Ordoliberalismus akcentuje silný stát, který vytváří jasný rámec, ve kterém aktéři budou moci férově soutěžit. K realizaci tohoto rámce je pro ordoliberalismus zásadní ekonomická ústava vytvářející instituce, které zajišťují již zmíněnou férovost soutěžení v trhu. Mezi instituce garantující férovost patří například antimonopolní úřad zamezující vznikání monopolů a kartelů. (Hien 2019:185–189; Hall 2012:367).

Itálie je našim reprezentantem katolické pozice jihu. Italská socio-ekonomická doktrína staví na katolickém sociálním učení, které bylo a stále je zásadní ve formování italské ekonomické pozice ke krizi eurozóny. Ve velké míře se tato pozice šířila skrze italskou křesťansko-demokratickou stranu, která skoro kontinuálně vládla od konce 2SV až do devadesátých let 20. století.

Samo o sobě se katolické sociální učení vyznačuje silným navázáním myšlenek na církev¹⁴ (Hien 2020a:1066). Základním dokumentem tak je encyklika papeže Pia XI. *Quadragesimo anno*.¹⁵ Katolická sociální nauka v podání Itálie například klade důraz na korporativismus, čímž je společnost chápána jako organický celek komunit (viz Pius XI. 1931:14–15). Tento organický celek komunit můžeme chápat tak, že v tomto podání korporativismus podporuje vytváření různých zájmových skupin, které pak hrají roli reprezentace těchto skupin ve státě. Příkladem by mohl být zájmový parlament, kde by seděli reprezentanti různých skupin. (Hien 2020b: 1371).

---

¹⁴ Viz „produkt církve“ Hien 2020:1066.

¹⁵ Viz více Pius XI. 1931

Dále klade silný důraz na sociální transfery, které jsou v pořádku a nemusí být podmíněné. Navíc tvrdí, že rovnost příležitostí, tak jak ji proklamují ordoliberalové, nestačí. Společnost by tak měla zajistit jakousi „...redistributivní spravedlnost...“ (Hien 2019:190). Tyto teze vychází z myšlenek, že každý člověk je jiný a má jiné schopnosti, proto nelze jen počítat s čistou rovností příležitostí. Lidská osobnost, individuum je vnímáno jako součást kontinuální komunity (Hien 2020a:1063). Oproti tomu stojí protestantsky laděný ordoliberalismus, který se více centruje okolo individua jako takového a individuum vnímá jako „světce a hříšníka zároveň, z čehož vychází potřeba institucionálního pořádku, který disciplinuje hříšnou stránku [člověka]“ (Reuter 2010 dle Hien 2019:189). Ordoliberalismus oproti katolickému sociálnímu učení není spjatý s centrální církevní autoritou– má tak sekulární charakter.

Katolické sociální učení bylo šířeno skrze dominantní křesťansko-demokratické strany, které stály u vzniku jak evropské integrace, tak společné měnové unie. Itálie byla silně ovlivněná italskou křesťansko-demokratickou stranou, která skoro kontinuálně vládla od konce 2SV. až do devadesátých let 20. století.

Převládající ekonomická doktrína se v podání poválečně predominantní italské křesťansko-demokratické strany blíže přiblížila ke Keynesianismu. Díky myšlenkám Giuseppe Dossetteho, členovi levého křídla této strany, došlo k syntéze keynesianismu a katolického sociálního učení (Hien 2020b:1374). Katolické sociální učení oproti ordoliberalismu vidí trh velice skepticky. Encyklika papeže dokonce tvrdí, že „*hospodářský život nemůže být ponechán volné soutěži sil*“ (Quadragesimo Anno: 87 dle Hien 2020b:1373). Požaduje například silný sociální stát s velkým podílem transferů a ekonomiku postavenou na korporativismu (Hien 2020b:1373).

Solidarita: jiné chápání

Dopad na německou a italskou pozici v průběhu krize eurozóny tyto myšlenky mají zásadní. V krizi vyvstanula problematika sociálních transferů a dalších mechanismů přerozdělujících kapitál ze ziskových částí EU do méně úspěšnějších¹⁶, které se nutně pojí s otázkou, jak země chápou pojem *solidarita* (a od toho se odvíjející pojem *sociální spravedlnost*) vzhledem k evropské integraci– tedy k ostatním ČS EZ.

Ordoliberalismus chápe solidaritu v rámci krize eurozóny jako solidaritu podmíněnou. Ordoliberalismus tedy vidí solidaritu ve formě přerozdělování jen jako způsob, jak pomoci, tak aby si stát mohl pomoci sám (viz *Hilfe zur Selbsthilfe* Hien, Joerges 2017:482¹⁷). Takto chápaná solidarita znamená, že pomoc není „zadarmo“, nepodmíněná, ale má být poskytnuta ve formě půjček a jen v případě, že se země nejprve podrobí vnitřním strukturálním reformám. S tímto sentimentem souhlasí němečtí občané, kteří i když mají nadprůměrnou ochotnost přerozdělovat v rámci EU (což se pojí se zmíněným faktem, že se němečtí občané nadprůměrně identifikují s evropskou identitou), tak jen v případě, že bude napojena na očekávanou rozpočtovou kázeň. (Risse 2014:1210). I z hlediska německých poslanců Spolkového sněmu je solidarita myšlená čistě podmíněně a rámována ekonomicky a z hlediska vlastního prospěchu. (Risse 2014:1212).

V případě krize byly navrhovány, obecně velmi kritizované a v literatuře označované jako neúčinné, strukturální reformy úsporných opatření (neboli v aj. *austerity*). (viz Blyth 2013; Stiglitz 2017). Itálie pak vnímá *solidaritu* skrze princip sociálních transferů. Italský ministr tak například navrhuje společné sdružování dluhů a fiskální transfery. (Hien 2019:195). Obecně se tak dá říct, že by si Itálie představovala solidárnější EU

---

¹⁶ Myšlenka přerozdělování je brána jako fundament proto, aby vůbec monetární unie mohla fungovat. Spojené státy například tímto způsobem přerozdělují až 20 % svého HDP. Tyto finance putují do méně úspěšných států, kterým se zrovna v hospodářském cyklu nedaří. Pro srovnání rozpočet EU je ve výši cca 1 % z celkového HDP EU, z čehož jde ještě velká část na subvenci agrární politiky do jednotlivých ČS EU. I tento fakt vysvětluje disbalance v rámci EZ.

¹⁷ V aj. *help to self-help* viz Hien 2019:190.

bez nutné podmíněnosti. To vychází z pozic katolické sociální nauky, která si představuje sociální stát sociálních transferů, přičemž na podmíněnost není kladen důraz, jelikož každý stát je jiný a má jiné intrinzní vlastnosti (Hien 2020b:1371).

2.2.3 Ordoliberalismus jako převládající směr: proč?

Je shoda na tom, že diskurs krize eurozóny byl ovládnut myšlenkami ordoliberalismu (tedy Německa; Blyth 2013; Stiglitz 2017; Hall 2015). Rád bych v této sekci představil několik argumentů, proč tomu tak bylo.

Převládající německá socio-ekonomická doktrína v době krize eurozóny se dá vysvětlit z historicko-evoluční perspektivy (Hien 2020b; Hien 2020a). Z počátku evropského projektu až do 70. let byla evropská integrace silně ovlivňována skrze křesťansko-demokratické strany, které prosazovaly socio-ekonomické myšlenky katolického sociálního učení. V případě Itálie, kde existovala úzká návaznost mezi státem a politickou stranou prosazující sociální učení trvala do 90. let 20. století, kdy v Itálii tradiční politické subjekty kvůli korupčním skandálům zanikly. Do té doby bylo v Itálii patrné silné katolické sociální učení, které se projevovalo dominantní italskou křesťansko-demokratickou stranou (Hien2020b:1372). Postupem času se ale dominantní pozice katolického sociálního učení v evropské integraci vyčerpala. Nebo lépe řečeno oslabila. V Itálii je důvodem zánik tradičních politických subjektů a nástup tvářejícího se „liberálně-pravicového“ Berlusconiho, jehož politický subjekt již nebyl tolik zabarvený katolickým sociálním učením (Hien 2020b:1378–9).

Dalším celoevropským důvodem byl postupný přístup nových ČS do evropského projektu, jejichž politické strany nebyly křesťansko-demokratické a měly značně sekulární charakter. Další státy, které tedy přistupovaly nebyly z obecného hlediska tak formováni katolickou sociální naukou. (Hien 2020b). Dalším z důvodů, proč převládly protestantské socio-ekonomické myšlenky byla jejich „*kompatibilita s neoliberální socio-*

ekonomickou ideologií mainstreamových konzervativních stran...“ (Hien 2020b:1383).

2.3 Liberálně mezivládní přístup – pohled z Německa a Itálie

Pohled na krizi eurozóny liberálně mezivládního přístupu vychází ze situace negativní mezinárodní vzájemné závislosti, která mezi členskými státy eurozóny panuje. Liberálně mezivládní přístup vnímá krizi eurozóny skrze materiální perspektivu konečného užítku (maximalizaci národních preferencí), což se při horké fázi krize ukazuje na velice tvrdých mezistátních vyjednáváních, které do jisté míry, krizi charakterizují. (Schimmelfennig 2015:184–188). Zásadní pro LI je vzájemná závislost ČS eurozóny, přičemž zde je důležitá její asymetrie (tz. že každý stát je jinak a v jiné míře závislý na ostatních). Vzájemná závislost do velké míry určuje preference jednotlivých zemí.

V mezi-státních vyjednáváních státy schválně maximalizují své pozice, které bývají nepříjemné pro ostatní, aby dosáhly své původní chtěné preference. To je dobře viditelné na německých požadavcích automatických sankcí v případě porušení fiskálních pravidel a odejmutí hlasovacích práv (Schimmelfennig 2015:187). Krize eurozóny je z této perspektivy vnímaná jako krize, která byla spuštěná externími faktory, jež odhalily chyby v evropských institucích, jelikož na šoky nedokázaly adekvátně reagovat ani je absorbovat (Biermann et al. 2019:274). Krize tak je charakteristická vysokou mírou nejistoty, odhodláním euro zachovat za každou cenu a bojem o to, kdo ponese (a jak budou rozloženy) náklady krize.

2.3.1 Preference

Opuštění Eura by mělo z krátkodobého hlediska mnohem zásadnější negativní dopad na Itálii než na Německo. V případě Itálie by jeden ze scénářů (v případě jednostranného odchodu) byl státní bankrot, hyperinflace a odříznutí se od externího kapitálu. (Schimmelfennig 2015:181; Schimmelfennig 2018:1582). V případě rozpadu systému eura by Německu (severním státům) hrozilo „...prudké zhodnocení jeho měny, souběžný propad vývozu a dlouho trvající recese.“ (Schimmelfennig 2015:181). Exekutivní lídři

Německa a Itálie se tak veřejně zavazovali k tomu, že udělají vše pro záchranu a udržení stability společné měny a eurozóny (Schimmelfennig 2015:182). Italský premiér Monti se např. shodl s francouzským protějškem, že jsou „...rozhodnutí udělat vše pro obranu a konsolidaci eurozóny...“ (LeMonde 2012) a na německé straně jak kancléřka Merkelová, tak ministr financí Schäuble proklamovali, že jsou ochotni bránit stabilitu a celistvost společné měny. (Stern 2010; Rose 2019). Mezi Německem a Itálií je shoda, že by se euro a eurozóna měly zachovat a udržet. Na čem již shoda není je, jak tohoto cíle dosáhnout.

Aby se státy mohly vypořádat s finanční krizí, tak odpovědí nutně musela být hlubší integrace, jelikož stávající instituce se nedokázaly vypořádat s externími šoky. Otázku rozdělení zátěže krize, si již státy jihu a severu (dlužníků vs. věřitelů) představovaly zcela jinak (Schimmelfennig 2015:182). Schimmelfennig nastiňuje a analyzuje dvě pozice. Pozici (1) severních a (2) jižních zemí. (1) „*Solventní severní země dávají přednost vnitrostátním úpravám*“ (2015:181) a (2) „*Vysoce zadlužené, jižní země dávají přednost společné úpravě [reforem]*“ (ibid). V našem případě Německo spadá do první skupiny a Itálie do druhé. Z čehož vyplývá, že názor státu ke krizi eurozóny vychází z jeho fiskální situace (Biermann et al. 2019:251).

Německá pozice tak dávala přednost tomu, aby krize eurozóny byla řešena na národní úrovni. Tudíž obecně skrze národní úsporná opatření (austerity measures). Nástroje jako: snižování mezd, propouštění úředníků, prodávání státních podílů v podnicích apod. (tedy vnitřní úpravou konkurenceschopnosti vs. vnější devalvací). Německo bylo například proti tomu, aby se dluhy zevropštěli a náklady by se tak rozprostřely mezi ČS EZ. Navíc Německo při jakékoliv debatě o záchraně či přerozdělování vždy akcentovalo striktní podmíněnost– v případě, že by došlo k přerozdělení či záchraně státu skrze půjčky. Německá pozice v situaci velké nejistoty byla pozicí charakteristickou minimalizováním závazků, zátěže a finanční

asistence (Schimmelfennig 2015:182). Což do velké míry koresponduje s tezemi LI.

Italskou pozici charakterizuje vysoká míra zadluženosti a s tím související nátlak ze strany finančních trhů, dále pak oproti Německu zásadně menší ekonomická síla. Itálie při krizi EZ prosazovala zevropštění dluhů skrze eurobondy (ty byly v Itálii mezi obyvatelstvem populární Perissich 2012:103). Dále chtěla, aby ECB fungovala jako banka poslední instance, tedy aby mohla neomezeně vlévat do ekonomik kapitál a kupovat dluhopisy a aby například mohla rekapitalizovat soukromé národní banky. Obecně tedy Itálie navrhovala legislativu, která by krizi EZ řešila společně a evropsky, což by nutně vedlo k přesunutí nákladů na severní státy. (Schimmelfennig 2018: 1582–3; Biermann et al. 246–252). Lze konstatovat, že kdyby ECB měla pravomoci k tomu být poslední finanční instancí, tak by to samo o sobě mělo zklidňující efekt na finančních trzích. Příkladem může být Dánsko, jehož měna je kurzově svázaná s eurem, ale které je mimo EZ a v době krize mělo nižší půjčovací náklady než Rakousko a Finsko, kteří v EZ jsou. (Krugman 2013:446).

2.3.2 Vyjednávání

Fáze mezistátního vyjednávání se nesla v duchu ČS, které dopředu mají jasně dané preference a hledají, jak se vyhnout rozpadu EZ, na čemž se oba bloky shodují a chtějí tím odvrátit katastrofu.

Itálie vstupovala do vyjednávání s velice silnými intencemi pro hlubší integraci (např. zevropštění dluhů, eurobondy, posílení pozice ECB a větší transfery do regionů, ve kterých se ekonomice dlouhodobě nedaří), což je podle LI základní předpoklad k tomu, že ve vyjednáváních bude poté muset ustoupit nejvíce. Zároveň z hlediska vyjednávací síly měla značně menší moc než Německo (a severní státy obecně), které nepociťovalo nátlak z finančních trhů, a pro které by teoretický rozpad eurozóny (proti kterému se zásadně vyhradilo) krátkodobě neměl tak destruktivní charakter jako pro Itálii (a jižní

státy). (Schimmelfennig 2018). Proto tak Německo ve vyjednáváních mohlo balancovat na hraně ne-kooperace (až do poslední chvíle, viz níže Řecko a dohoda).

Slabá vyjednávací pozice jižních států je dobře vidět na příkladu Řecka. V Řecku si občané v průběhu horké fáze krize EZ zvolili silně levicové uskupení Syriza, jež odmítalo navržená úsporná opatření a které i o otázce, jestli jsou Řekové pro nebo proti úsporným opatřením (škrtům, drastická kondicionalita půjček) uspořádala referendum, které dopadlo v neprospěch vyjednané smlouvy s tzv. Troikou (ECB, Komise, IMF). I přesto byla ale řecká vláda – původně silně vymezující se proti smlouvě a s referendem, kde 61 %¹⁸ voličů hlasovalo proti smlouvě, za jejími zády – kvůli slabé vyjednávací pozici a obrovskému tlaku (z hrozícího kolapsu) trpkou smlouvu přijmout.

Německo na druhou stranu bylo v privilegovanější pozici „dárce chleba“, který skrze jeho asymetrickou pozici síly v mezistátních vyjednáváních měl zcela navrch a mohl (společně se severními státy) diktovat institucionální charakter kompromisů a institucí.

2.3.3 Instituce

Instituce vytvořené v průběhu a v důsledku krize EZ lze obecně zařadit do dvou skupin podle délky jejich působnosti. V první skupině jsou instituce krátkodobějšího, dočasného charakteru, které měly v době horké fáze krize zajistit rychlou likviditu potřebným státům a vytvářely se tak ze dne na den. Do druhé skupiny můžeme zařadit instituce a legislativní balíčky, které cílí na strukturální revizi a ponaučení z krize. (Toporowski 2015:3–4). Příkladem první skupiny je Řecký úvěrový rámec (Greek Loan Facility), který se skládal z bilaterálních půjček států eurozóny a IMF. Tato instituce, dojednaná v květnu 2010, měla dočasný charakter. V červnu stejného roku následoval Evropský nástroj finanční stability (European Financial Stability Facility, EFSF), který byl též mimo smlouvy EU a charakterově mezistátní. Příkladem

---

¹⁸ (Zeit 2015)

z druhé skupiny pak je Evropský stabilizační mechanismus, jenž nahradil EFSF, který je již koncipován jako stálý záchranný mechanismus (ESM 2022a; ESM 2022b). ESM tak zavazuje ČS EZ s přebytkem k pomoci státům, které jsou v danou chvíli ve finanční nouzi. Dalším příkladem z druhé skupiny může být Evropský semestr cílící na koordinaci hospodářských cyklů či Fiskální kompakt. Fiskální kompakt je mezistátní smlouva striktněji revidující Pakt stability a růstu. Revidace a vylepšení této smlouvy z hlediska LI dává smysl, jelikož původní institucionální pořádek nenaplnil očekávanou účinnost. Revidovaná legislativa, která byla v důsledku krize představena a prosazována nesla silný otisk severních pozic fiskální disciplíny a mezistátního dozorování. (Schimmelfennig 2018:1584).

Instituce, tak měly a některé pořád mají silně mezistátní otisk (Hall 2012:368). To například dokumentuje EFSF a následný ESM, jehož nejvyšší orgán je Rada guvernérů, jejímiž členy jsou ministři financí EZ – což značí silnou mezistátnost. Evropská komise a ECB zde hrají roli jen jako pozorovatelé. (ESM 2022a). Za přistoupení na požadavky záchranných balíčků jižním státům, požadovaly severní státy v čele s Německem vytvoření revizí fiskálních pravidel EZ, které měly reflektovat nové poznatky z krize. Charakter vytvořených institucí do jisté míry kopíruje pozice severních států – mají totiž silné znaky mezistátnosti, limitů financování a podmíněnosti (Schimmelfennig 2018:1584).

2.4 Diskuze

V empirické části práce jsem na výzkumné otázce aplikoval dvě teorie, které jsem představil v teoretické části. Rád bych v této sekci práce vyzdvihнул, co dobře teorie vysvětlují a co nikoliv. Konstruktivismus jsem představil skrze dominantní názory k socio-ekonomickým otázkám. K tomu mi pomohla kulturní politická ekonomie, která dobře vysvětluje pozice jak Itálie, tak Německa z kulturně-religiózní stránky. Tento přístup sice klade velký důraz na kulturní a myšlenkovou stránku, ale již méně se zabývá

například detailnějším charakterem ekonomik a proč a jak nakonec došlo k dohodě mezi kulturně značně rozdílnými státy. Obecně se tedy hodí k analýze odlišností pozic mezi Itálií a Německem, jelikož dobře dokáže zachytit dějinný vývoj a nemateriální stránku krize. Jeho slabší stránkou je pak celistvá analýza eurokrize, kterou se pravděpodobně ani nesnaží nabídnout. K celistvé, ale zase sektorově méně detailní analýze se dobře hodí LI, který nabízí zmíněné tři fáze vysvětlující integraci od začátku do konce. Liberálně mezivládní přístup, který jsem též představil zde v empirické kapitole, umí dobře vysvětlit, proč k dohodě došlo. Jednak proto, že to pro všechny státy znamenalo minimalizaci škod (tedy maximalizaci užitku z integrace). Jak LI tak konstruktivismus (v mém podání) dobře vysvětlují proč nakonec německá pozice byla ta, která převládala. LI to vysvětluje z materiální perspektivy síly, která vychází z rozložení asymetrické vzájemné závislosti (z čehož plyne absolutní převaha Německa). A konstruktivismus zase vyzdvihuje role idejí a dominantních socio-ekonomických představ, které hrály vele důležitou roly za oponou v hlavách aktérů krize eurozóny. Obecně tedy docházím k závěru, že se obě teorie dobře doplňují.

Závěr

Cílem této práce bylo teoreticky analyzovat krizi eurozóny skrze vybrané teoretické koncepty. Dílčím cílem práce bylo nabídnutí relevantních definic, které by vyplývaly z mého výzkumu. K dosažení cílů byla práce rozčleněna na dvě hlavní části, a to na teoretickou a empirickou. V teoretické části jsem představil dvě teorie vhodné ke zkoumání stanoveného tématu. Těmi jsou: liberálně mezivládní přístup a sociální konstruktivismus (u konstruktivismu s přihlédnutím k představám o ekonomickém uspořádání Itálie a Německa). K užšímu zaměření práce byla vybrána výzkumná otázka centrující se okolo zdůvodnění pozic Itálie a Německa ke krizi eurozóny. Tím se zkoumaná problematika v empirické části více zúžila a skrze liberálně mezivládní přístup a představy o ekonomickém uspořádání (konstruktivismus, kulturně politická ekonomie) bylo možné zkoumat stanovené téma. Výzkumné otázky společně s definicí krize eurozóny jsou rozebírány v empirické části práce.

Dílčí cíl práce, zjistit definici krize eurozóny, jsem rozebíral v první kapitole empirické části. Došel jsem k závěru, že krizi eurozóny v mém případě vystihují čtyři charakteristiky. První (1) je, že když mluvíme o krizi eurozóny, musíme ji chápat jako krizi strukturální, spjatou s architekturou měnové unie jako takové. Krize eurozóny je pak v tomto případě vyústění od začátku špatně nastaveného systému okolo společné měny. Galtung dobře vystihuje pojem *strukturální*, který se, domnívám, dá i dobře aplikovat na případu krize eurozóny (1969:5). To znamená, když řekneme, že eurokrize je krizí strukturální, tak je charakteristická tím, že nemá jednoho daného aktéra, jenž krizi způsobuje, ale že příčiny krize jsou nepřímé, či dané strukturou instituce, ve které se ČS EZ ocitly. Za druhé (2) krize eurozóny v horké fázi je krizí neslučitelných zájmů. Tento charakter krize souvisí s výše popsanou strukturálností, kdy v případě, že se ve špatně navržené měnové unii ocitnou státy, které mají naprosto rozdílné názory, co se týče monetární politiky, tak nutně centrální mechanismus tyto zájmy nedokáže dobře sladit. Za třetí (3) je

význačná svým divergentním charakterem. Divergentní charakter krize můžeme vnímat jako realitu oproti tomu, v jakém duchu byla eurozóna vytvářena. Oproti původnímu očekávání se tak realitou stala divergence. Za čtvrté (4) krize eurozóny je charakteristická tím, jak se liší předkládané názory k ní v konvenčních mediálních prostředcích a v odborné literatuře.

V této části se budu snažit odpovědět na v úvodu položenou výzkumnou otázku. *Proč a z jakých pozic se odlišují postoje Itálie a Německa ke krizi eurozóny?*

Důsledkem asymetrických vztahů, které mezi sebou země jihu a severu mají, se prosadila spíše německá pozice (a pozice severních států). Tzn., že instituce a legislativa vytvořené v důsledku krize (např.: ESM, EFSF, Fiskální pakt) v sobě mají zabudované výrazné znaky toho, jak si Německo (severní státy) představovalo hlubší integraci. V podstatě jak Itálie, tak Německo se v krizi shodovaly v tom, že společnou měnu chtějí udržet, a zamezit tak jejímu rozpadu. Najití kompromisu v průběhu krize bylo značně složité. Dle LI šlo o to, kdo ponese reálné náklady krize. Německo si přálo, aby se šlo cestou národních úprav, kdežto Itálie byla v táboru států, které si přály jít cestou společných úprav – to by znamenalo, že se náklady krize přesunou na severní blok ČS EZ (Německo). V opačném případě, tedy z pohledu řešení národních úprav, by to znamenalo, že by náklady krize nesl primárně ČS, který je krizí zasažený. A to zvláště skrze vnitřní strukturální reformy, které mají značně negativní dopady na obyvatelstvo.

Liberálně mezivládní přístup na tuto otázku odpovídá materiálně. Dle tohoto přístupu jde o maximalizaci užitku či snížení nákladů ve druhé fázi, tj. ve vyjednávání kompromisního návrhu. Německo, ale i Itálie si tak přály, aby co nejvíce snížily své náklady a maximalizovaly svůj užitek. Jenže do toho vchází fakt asymetrické vzájemné závislosti, která nám pak může dobře posloužit k vysvětlení, proč a jak státy ke kompromisu došly.

Konstruktivismus a krátce představená kulturní politická ekonomie zdůvodňuje naše *proč* ve výzkumné otázce. Vysvětluje ji spíše nemateriálně

a z hlediska kulturně-religiózního s přihlédnutím k tradicím a k charakteru dané země– v našem případě Německa či Itálie. Německo je tak rámováno jako země, která je výrazně ovlivněná ordoliberalistickým myšlením vyvěrajícím z protestantských kruhů na začátku konce války. Ordoliberalismus má v pohledu na socio-ekonomický charakter integrace v době krize značně podmíněný (myšlena podmíněnost spojená se strukturálními reformami) pohled. Tento názor vychází z toho, jak ordoliberalismus chápe např. pomoc. Pomoc je totiž rámovaná jako pomoc k tomu, aby si stát mohl pomoci sám (*Hilfe zur Selbsthilfe*). Kdežto například v Itálii, která je ovlivněná katolickým sociálním učením, je pomoc, a s ní spojená solidarita, chápána i nepodmíněně. Tedy například nepodmíněné sociální transfery jsou možné a přijatelné, což nám dovysvětluje naše *proč*. To znamená, že z jedné etiky vychází nutná podmíněnost, kdežto z druhé nikoliv.

Liberálně mezivládní přístup a konstruktivismus v podání kulturní politické ekonomie dobře doplňovaly teoretické rozebrání stanoveného tématu a výzkum stanovených otázek v úvodu práce. Liberálně mezivládní přístup dodal perspektivu materiální a konstruktivismus zase akcentoval proces a nemateriální (ideovou) perspektivu.

Seznam použitých zdrojů

- Bastasin, C. (2019). Why Italy cannot exit the euro. *Brookings*. 17. 12. 2019 (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/12/17/why-italy-cannot-exit-the-euro/>, 28. 4. 2022).
- Biermann, F., Guérin, N., Jagdhuber, S., Rittberger, B. – Weiss, M. (2019). Political (non-)reform in the euro crisis and the refugee crisis: A liberal intergovernmentalist explanation. *Journal of European Public Policy*, 26(2), 246–266.
- Blyth, M. (2013). *Austerity: The history of a dangerous idea*. Oxford University Press.
- Bod, P. Á., Pócsik, O. – Neszmélyi, G. I. (2021). Political and policy dilemmas of euro adoption in CEE countries: What next when crisis hits? *European Policy Analysis*, 7(2), 470–485.
- Císař, O. (2002). Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia. *Politologický časopis*, 2002(1), 50–67.
- Collins (2022). *Two-way street Definition und Bedeutung | Collins Wörterbuch*. (<https://www.collinsdictionary.com/de/worterbuch/englisch/two-way-street>, 28. 4. 2022).
- ECB (2022). Wirtschafts- und Währungsunion. *European Central Bank*. (<https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.de.html>, 28. 4. 2022).
- ESM (2015). How the ESM works. *European Stability Mechanism*. 16. 4. 2015 (<https://www.youtube.com/watch?v=5XGrt3h0XP8>, 28. 4. 2022).
- ESM (2022a). *Explainers | European Stability Mechanism*. (<https://www.esm.europa.eu/about-us/explainers>, 28. 4. 2022).
- ESM (2022b). What is the Greek Loan Facility (GLF)? *European Stability Mechanism*. (<https://www.esm.europa.eu/content/what-greek-loan-facility-glf>, 28. 4. 2022).

- EU (2022). *Geschichte und Zweck des Euro*. (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/history-and-purpose_de, 28. 4. 2022).
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191.
- Gibson, H. D., Palivos, T. – Tavlas, G. S. (2014). The Crisis in the Euro Area: An Analytic Overview. *Journal of Macroeconomics*, 39, 233–239.
- Hall, P. A. (2012). The Economics and Politics of the Euro Crisis. *German Politics*, 21(4), 355–371.
- Hien, J. – Joerges, C. (2017). Das aktuelle europäische Interesse an der ordoliberalen Tradition. *Leviathan*, 45(4), 459–493.
- Hien, J. (2019). The Religious Foundations of the European Crisis. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 57(2), 185–204.
- Hien, J. (2020a). Cultural Political Economy: An Alternative Approach to Understanding the Divergences between Italian and German Positions during the Euro Crisis. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 58(4), 1056–1073.
- Hien, J. (2020b). European integration and the reconstitution of socio-economic ideologies: Protestant ordoliberalism vs social Catholicism. *Journal of European Public Policy*, 27(9), 1368–1387.
- Hurd, I. (2008). *Constructivism*. Oxford University Press.
- Kohl, H. (2002). Der Euro und die Zukunft Europas. *Zentrum für Europäische Integrationsforschung*.
- Kratochvíl, P. – Sychra, Z. (2019). The end of democracy in the EU? The Eurozone crisis and the EU's democratic deficit. *Journal of European Integration*, 41(2), 169–185.
- Kratochvíl, P. (2008). *Teorie evropské integrace*. Portál.
- Krugman, P. (2013). Revenge of the Optimum Currency Area. *NBER Macroeconomics Annual*, 27(1), 439–448.

- Le Monde (2012). Hollande et Monti déterminés à “tout faire” pour consolider la zone euro. *Le Monde*. 31. 7. 2012 (https://www.lemonde.fr/economie/article/2012/07/31/hollande-et-monti-determines-a-tout-faire-pour-consolider-la-zone-euro_1740722_3234.html, 28. 4. 2022).
- Marsh, D. (2013). *Europe's deadlock: How the euro crisis could be solved - and why it won't happen*. Yale University Press.
- Moravcsik, A. – Schimmelfennig, F. (2019). Liberal Intergovernmentalism. In A. Wiener, T. A. Börzel – T. Risse (Eds.), *European Integration Theory* (Third edition). Oxford University Press.
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 31(4), 473–524.
- Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Routledge.
- Moravcsik, A. (2008). The New Liberalism. In: Reus-Smit, C. – Snidal, D., *The Oxford Handbook of International Relations* (Oxford University Press).
- Moravcsik, A. (2017). *Andrew Moravcsik: The End of the EU? - Munich Talks - 16.02.2017* (Hochschule für Politik München). (<https://www.youtube.com/watch?v=tkuBUim94p4>, 28. 4. 2022).
- Moravcsik, A. (2018). Preferences, Power and Institutions in 21st-century Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(7), 1648–1674.
- Naurin, D. (2018). Liberal Intergovernmentalism in the Councils of the EU: A Baseline Theory? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(7), 1526–1543.
- Perissich, R. (2012). Italy and the Euro Crisis. In W. R. Cline & G. Wolff (Eds.), *Resolving the European Debt Crisis* (pp. 95–108). Peterson Institute for International Economics.
- Pius XI. (1931). *Quadragesimo Anno*. (https://www.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19310515_quadragesimo-anno.html, 28. 4. 2022).

- Pollack, M. A. (2012). Realist, Intergovernmentalist, and Institutional Approaches. In E. Jones, A. Menon – S. Weatherill (Eds.), *The Oxford handbook of the European Union* (1st ed, pp. 3–17). Oxford University Press.
- Risse, T. (2014). No Demos? Identities and Public Spheres in the Euro Crisis. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(6), 1207–1215.
- Rose, D. (2019). *Hintergrund: Euro-Rettungspakete im Überblick*. *Tagesschau.de*. 27. 6. 2019 (<https://www.tagesschau.de/wirtschaft/rettungspakete108.html>, 28. 4. 2022).
- Schimmelfennig, F. (2015). Liberal intergovernmentalism and the euro area crisis. *Journal of European Public Policy*, 22(2), 177–195.
- Schimmelfennig, F. (2018). Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(7), 1578–1594.
- Stern.de. (2010). *Es geht um die Stabilität des Euro-Raums*. *Stern.de*. 29. 4. 2010 (<https://www.stern.de/politik/ausland/schaeuble-verteidigt-griechenland-hilfe--es-geht-um-die-stabilitaet-des-euro-raums--3093736.html>, 28. 4. 2022).
- Stiglitz, J. E. (2017). *The Euro and Its Threat to the Future of Europe*. Penguin Random House UK.
- Stoiciu, V. (2012). Lazy Greeks, a neo-liberal cliché. *Voxeurop*. (<https://voxeurop.eu/en/lazy-greeks-a-neo-liberal-cliche/>, 28. 4. 2022).
- Tagesschau.de. (2010). *Merkel: "Wir schützen das Ersparte unserer Bürger."* *Tagesschau.de*. (<https://www.tagesschau.de/inland/griechenland678.html>, 28. 4. 2022).
- Toporowski, P. (2015). A Post-Crisis Eurozone: Still an Attractive Offer for Central Europe. *Polish Institute of International Affairs*, 22(124), 6.
- van Apeldoorn, B. – Horn, L. (2019). Critical Political Economy. In A. Wiener, T. A. Börzel – T. Risse (Eds.), *European Integration Theory* (Third edition, pp. 195–215). Oxford University Press.

- Varoufakis, Y. (2015). Our NO is a majestic, big YES to a democratic, rational Europe! *Yanis Varoufakis*. 6. 7. 2015 (<https://www.yanisvaroufakis.eu/2015/07/06/our-no-is-a-majestic-big-yes-to-a-democratic-rational-europe/>, 28. 4. 2022).
- Zeit (2015). Griechenland: “Sehr bedauerlich für die Zukunft Griechenlands.” *Die Zeit*. 6. 7. 2015 (<https://www.zeit.de/wirtschaft/2015-07/griechenland-aktuell-referendum-alexis-tsipras-live-150705>, 28. 4. 2022).

Resumé

The main aim of this thesis is to theoretically analyze the euro area (EA) crisis through two selected theories of European integration – liberal intergovernmentalism (LI) and social constructivism herewith a focus on dominant economic beliefs. A secondary aim is introduced to help to conceptualize the definition of the euro area crisis, which, I argue, is not clear from conventual literature and mainstream wisdom. Thus, the secondary aim is to define and characterize the EA crisis. To narrow the scope of the main aim of this work and make it more focused, I introduce a research question in the beginning: Why and from what angles are the positions of Italy and Germany divergent in regards to the EA crisis? This research question is crucial in the empirical part, where I try to analyze it in respect to the above-mentioned theories.

The thesis, following the logic of the goals of this work, is divided into two main parts – a theoretical section and an empirical one. In the theoretical section I introduce firstly social constructivism and secondly liberal intergovernmentalism as approaches that study certain aspects of European integration. Liberal intergovernmentalism sees itself as more of a multicausal broad theory trying to conceptualize integration in its entirety. From preference formation to institutional outcomes. LI comes from a liberal and an intergovernmentalist niche and explains our research question from a rationalist and materialist perspective through a framework of three stages – preference formation, intergovernmental bargaining and institutional formation. This creates a contrast to a social constructivist perspective, which is concerned about ideas and beliefs of governing actors of European integration and thus creates a completely different viewpoint of the researched topic. I apply this ideational point of view through a more general position of culturally influenced dominant economic beliefs in Italy and Germany. In this part I also delve into a constructivist concept of the logic of appropriateness, which can explain parts of the positions to the crisis.

Liberal intergovernmentalism explains the respective positions of Germany and Italy through their asymmetrical interdependence. Which is induced in an interdependent reality of European states. Italy has a high preference to close a deal in the crisis situation and has thus a substantially lower level of maneuvering options in a chicken game, where Italy and Germany want to avoid the worst-case scenario (the breakup of the euro zone), but at the same time they want to maximize their analyzed preferences. Both states want to maximize their utility, but it's clear that deal is going to be made on German (northern) dictated terms. Which is can be seen on the institutional character of created institutions and legislative acts.

Social constructivism is in my work introduced through various concepts that are linking everything together and that are creating a kind of dominant economic belief narrative of Germany and Italy respectively. Germany is characterized through an ordoliberal protestant rooted ethic, that pretty much dominated the discourse of the time of the euro crisis. Its main objectives are to secure a free market competition through a strong state that provides the necessary framework in which actors can compete. In contrast to this stands a social catholic Italian socio-economic teaching that shares the idea of a strong state, but it defines the state more through a corporatist and strong wealthier position that has nothing against unconditional social transfers. Germany's ordoliberalism and Italy's social catholic teaching have a fundamentally different perception of what solidarity on the EU level should mean. The first defines it with terms like conditionality and the latter is more for an European based approach (like Eurobonds).

I come to the conclusion in my thesis that the euro area crisis is defined and characterized by four positions outlined here. (1) first when we discuss the EA crisis, we have to understand the structural aspect linked to the architecture of the eurozone. I hereby understand the term structural as developed by Galtung (1969). Second (2) the EA crisis in its hot phase is characterized by incompatible positions of its member states. The central

institutional structure can't logically merge monetary interests of two groups of states, that want the opposite from it. Thus, the institutional framework can't reflect the need of all member states and is in its form in the time of the EA crisis characterized by incompatible positions of its member states. Third (3) the crisis can also be perceived as a crisis that stipulates divergence as opposed to the firmly wished convergence in the beginning of the Euro. And fourth (4) the EA crisis can be defined by how different the opinions of conventional news and academic literature are.